

Delictkenmerken Pij-populatie 2006-2010

Auteurs: G. Weijters & M. Blom

2012

Aanleiding

Binnen het jeugdstrafrecht is de Pij-maatregel (Pij staat voor Plaatsing in Inrichting voor Jeugdigen) de zwaarst mogelijke sanctie. De Pij-maatregel kan alleen opgelegd worden als aan drie criteria wordt voldaan. Ten eerste moet het gaan om jongeren die tussen de 12 en 18 jaar oud waren tijdens het plegen van een ernstig delict waarvoor voorlopige hechtenis toegestaan is. Daarnaast moet de veiligheid van anderen of de algemene veiligheid van personen en/of goederen het opleggen van de maatregel vereisen. Ten slotte moet de maatregel in het belang zijn van een zo gunstig mogelijke ontwikkeling van de jeugdige.

In 2010 is door het WODC gerapporteerd over de (delict)kenmerken van jongeren die in de periode 1996-2005 een Pij-maatregel opgelegd hebben gekregen (zie Weijters, 2010). Door DJI is onderzoek uitgevoerd naar risico- en beschermende kenmerken van dezelfde groep jongeren (Brand en Van de Hurk, 2008). Beide onderzoeken laten zien dat de Pij-populatie uit de periode 1996-2005 wat betreft risico- en beschermende kenmerken en wat betreft delictge-

schiedenis en gepleegde delicten eigenlijk weinig tot niet is veranderd.

Nu hebben er juist in de jaren na 2005 een aantal belangrijke veranderingen plaatsgevonden in de situatie van jongeren in justitiële behandelingsrichtingen. Zo is het aanbod van gezinsgerichte, ambulante gedragsinterventies toegenomen. Verder is vanaf 2008 in het kader van de scheiding straf en civiel JJI-capaciteit overgedragen aan Jeugd en Gezin/VWS. Vanaf 2010 verblijven er hierdoor geen jeugdigen meer op civielrechtelijke titel in een JJI. Daarnaast is per 1 februari 2008 de gedragsbeïnvloedende maatregel (GBM) ingevoerd. Ten slotte is juist in de periode na 2005 sprake van een afname van ernstige geweldszaken die voor de kinderrechter komen, wat heeft geleid tot een afname van het absolute aantal onvoorwaardelijk en voorwaardelijk opgelegde Pij-maatregelen (Sonnenschein et al., 2010).

De vraag is nu of deze ontwikkelingen ertoe hebben geleid dat de populatie Pij'ers er in de periode 2006-2010 anders uit is gaan zien wat betreft achtergrondkenmerken en delictkenmerken dan de Pij-populatie in de periode 1996-2005. Deze vraag zal in dit onderzoek beantwoord worden door de delictkenmerken te beschrijven van de jongeren die in de periode 2006-2010 een Pij-maatregel opgelegd hebben gekregen en deze te vergelijken met de delictkenmerken van de jongeren die in de periode 1996-2005 een Pij-maatregel opgelegd hebben gekregen.

Box 1 Belangrijkste bevindingen

- Jongeren die in de periode 2006-2010 een Pij-maatregel opgelegd hebben gekregen zijn gemiddeld ouder op het moment dat hun strafzaak wordt ingeschreven bij de rechtbank dan jongeren die in de periode 1996-2005 een Pij-maatregel opgelegd hebben gekregen.
- Wat betreft het type en de ernst van het gepleegde delict zijn Pij'ers in de periode 2006-2010 vaker veroordeeld voor geweldsdelicten en minder vaak voor vermogensdelicten (gepleegd met of zonder geweld) dan Pij'ers in de periode 1996-2005.
- Jongeren die in de periode 2006-2010 een Pij-maatregel opgelegd hebben gekregen kennen een uitgebreidere strafrechtelijke geschiedenis dan jongeren die in de periode 1996-2005 een Pij-maatregel opgelegd hebben gekregen. Dit geldt zowel voor alle eerdere strafzaken, als voor eerdere ernstige en zeer ernstige strafzaken.

Aanpak

Voor dit onderzoek zijn bij de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) de gegevens (personalia en parketnummers) opgevraagd van de jongeren die in de periode 2006-2010 een Pij-maatregel opgelegd hebben gekregen. Deze gegevens zijn door de Justitiële Informatiedienst (JustId) omgezet in een geanonimiseerd nummer. Aan de hand van dit nummer zijn hun (delict)kenmerken uit de Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD) verkregen. De OBJD is een geanonimiseerd kopie van het Justitiële Documentatiesysteem (JDS). Hierin staan alle strafzaken van (rechts)personen die met justitie in aanraking zijn gekomen. In dit onderzoek rapporteren we over alle 567 jongeren die in de periode 2006-2010 een Pij-maatregel opgelegd hebben gekregen. Hierbij gaat het om 567 jongeren. Voor de periode 1996-2005 wordt dezelfde onderzoeksgroep gebruikt als in het onderzoek van Brand en Van de Hurk (2008) en van Weijters (2010). Dit zijn niet alle jongeren die in de periode 1996-2005 een Pij-maatregel opgelegd hebben gekregen, maar het is wel een representatieve afspiegeling van deze groep (Brand en Van de Hurk, 2008).

Voor de verwerking van de gegevens is de werkwijze van de recidivemonitor gevolgd (zie Wartna, Blom & Tollenaar, 2011). De vergelijking met de delictkenmerken van de jongeren die in de periode 1996-2005 een Pij-maatregel opgelegd hebben gekregen wordt gedaan op basis van de gegevens gebruikt in het rapport 'Delictkenmerken van de Pij-populatie 1996-2005: Ontwikkeling en vergelijking met jongeren met jeugd detentie, voorlopige hechtenis en OTS' (Weijters, 2010).

Operationalisering

In deze paragraaf wordt de operationalisering beschreven van de in dit onderzoek onderzochte kenmerken. De achtergrondkenmerken die onderzocht

worden in dit onderzoek zijn: geslacht, herkomstgroep en leeftijd.

Voor het indelen van jongeren naar herkomstgroep is gebruikgemaakt van de door het CBS gehanteerde definitie. Het CBS definieert iemand als autochtone Nederlander als beide ouders in Nederland zijn geboren. Is één van de ouders in het buitenland is geboren, dan wordt deze persoon als allochtoon beschouwd. Verder geldt dat als beide ouders in verschillende landen zijn geboren en allebei niet in Nederland, dat het geboorteland van de moeder leidend is bij de indeling in etniciteit. De etnische groepen die in dit onderzoek onderscheiden worden zijn: Nederlands, Marokkaans, Antilliaans/Arubaans, Surinaams, Turks, overig Westers en overig niet-Westers.

De indeling naar leeftijd is gebaseerd op hoe oud jongeren zijn op het moment dat hun strafzaak, waarvoor ze veroordeeld worden tot de Pij-maatregel en waarvoor ze in dit onderzoek zijn opgenomen, wordt ingeschreven bij de rechtbank.

Voor de ernst en het type delict waarvoor een jongere wordt veroordeeld maken we in dit onderzoek gebruik van een hiërarchische indeling in twaalf categorieën ontwikkeld door Van Kordelaar (2002). Deze indeling bestond oorspronkelijk uit tien delicttypen en geeft een toenemende maat van ernst weer. Deze indeling is door Brand (2005) uitgewerkt naar een indeling in twaalf categorieën. De twaalf categorieën die onderscheiden worden, zijn: (1) overtreding verkeer en ordeverstoring, (2) opium, (3) vernieling, (4) vermogen, (5) middelzwaar geweld en wapenbezit, (6) vermogen met geweld, (7) zwaar geweld, (8) zeden, (9) zeden (minderjarig slachtoffer), (10) doodslag, (11) brandstichting en (12) levensdelicten extra (moord met voorbedachten rade). De indeling in deze categorieën wordt gemaakt op basis van de wetsartikelen waarop de jongeren gestraft worden. Als een Pij-maatregel voor een zaak met meerdere

delicten wordt opgelegd, dan wordt de ernst en het type delict bepaald aan de hand van het ernstigste delict.

Om te kijken naar de delictgeschiedenis worden in dit onderzoek drie kenmerken meegenomen. Het gaat hierbij om het aantal eerdere strafzaken, het aantal eerdere ernstige strafzaken en het aantal eerdere zeer ernstige strafzaken. Onder ernstige strafzaken worden strafzaken verstaan waarbij voor delicten een strafdreiging staat van vier jaar of meer of delicten waarvoor voorlopige hechtenis opgelegd kan worden. Zeer ernstige strafzaken zijn zaken met betrekking tot delicten met een strafdreiging van acht jaar of meer.

Resultaten

Als eerste hebben we gekeken naar de drie achtergrondkenmerken van de Pij'ers, geslacht, herkomstgroep en leeftijd bij inschrijving van de Pij-zaak bij de rechtbank. Deze gegevens staan weergegeven in tabel 1.

De meeste Pij'ers zijn jongens. Het aandeel jongens onder Pij'ers uit de periode 2006 tot en met 2010 verschilt niet significant van het aandeel jongens onder Pij'ers uit de periode 1996-2005 ($X^2(1)=2,60$; $p<0,11$).

Ook wat betreft herkomstgroep verschillen de Pij'ers uit het cohort 2006-2010 niet van de Pij'ers van het cohort 1996-2005 ($X^2(6)=9,93$; $p<0,13$). Het grootste deel van de Pij'ers (40,4%) is van Nederlandse afkomst. Verder is 14,7% van Marokkaanse afkomst, 10,3% van Antilliaanse of Arubaanse komaf, 9,9% van Surinaamse komaf en 5,1% van Turkse afkomst. Wat betreft de leeftijd bij inschrijving van de Pij-zaak bij de rechtbank vinden we wel significante verschillen tussen de twee cohorten. De verschillen zijn onder andere te vinden in de oudste leeftijdsgroep: het aandeel jongeren van 18 jaar en ouder binnen de groep die in de periode 2006-2010 een Pij-maatregel opgelegd heeft gekregen, is groter dan het aandeel 18-plussers binnen de groep jongeren die in de periode 1996-2005 tot een Pij-maatregel zijn veroordeeld.

Tabel 1 Achtergrondkenmerken Pij'ers 1996-2005 (N=1.165) en 2006-2010 (N=567) (%)

	1996-2005	2006-2010
<i>Sekse</i>		
Jongen	93,5	95,4
Meisje	6,5	4,6
<i>Herkomstgroep</i>		
Nederland	42,5	40,4
Marokko	14,9	14,7
Nederlandse Antillen/Aruba	7,6	10,3
Suriname	12,5	9,9
Turkije	5,0	5,1
Overige westerse landen	7,4	6,2
Overige niet-westerse landen	10,1	13,4
<i>Leeftijd bij inschrijving zaak</i>		
12	1,7	0,4*
13	4,7	2,7
14	11,9	7,1*
15	17,9	15,0
16	26,9	30,1
17	29,0	33,6
18 jaar of ouder	8,0	11,1*

* Verschil tussen cohort 1996-2005 en 2006-2010 is significant ($p<0,05$).

Het type en de ernst van het delict waarvoor de Pij-maatregel is opgelegd, zijn te vinden in tabel 2. Het grootste deel van de jongeren is veroordeeld tot de Pij-maatregel vanwege een vermogensdelict waarbij geweld is gebruikt (31,4% in het cohort 2006-2010). Het aandeel vermogensdelicten met geweld is in het jongste cohort echter wel een stuk lager dan in het oudste cohort. Toen was binnen de groep jongeren met een Pij-maatregel nog 40,8% hiertoe veroordeeld vanwege een vermogensdelict waarbij geweld was gebruikt.

Wat verder opvalt, is dat het aandeel jongeren dat tot een Pij-maatregel is veroordeeld vanwege een geweldsdelict in het jongste cohort hoger ligt dan in het oudere cohort. Zo is er binnen de groep jongeren aan wie in de periode 2006-2010 een Pij-maatregel is opgelegd een groter aandeel jongeren aan wie dit is gedaan voor middelzware geweldsdelicten of wapenbezit, voor zware geweldsdelicten of voor levensdelicten dan binnen de groep jongeren die in de periode 1996-2005 tot een Pij-maatregel zijn veroordeeld. Het aandeel zedendelinquenten binnen de groep Pij'ers is niet significant veranderd vergeleken tussen de twee onderzochte cohorten.

Tabel 2 Type en ernst van het Pij-delict: 1996-2005 (N=1.165) en 2006-2010 (N=567) (%)

Type en ernst	1996-2005	2006-2010
1 Overtreding, verkeer en ordeverstoring	0,1	0,0
2 Opium	1,8	0,5
3 Vernieling	0,0	0,2
4 Vermogen	13,2	6,0*
5 Middelzwaar geweld en wapenbezit	8,4	17,7*
6 Vermogen met geweld	40,8	31,4*
7 Zwaar geweld	4,5	9,7*
8 Zeden	11,4	11,7
9 Zeden jeugd	6,0	5,7
10 Doodslag	7,7	9,5
11 Brandstichting	3,2	2,0
12 Levensdelicten extra	2,9	5,7*

* Verschil tussen cohort 1996-2005 en 2006-2010 is significant ($p < 0,05$)

Naast de achtergrondkenmerken van Pij'ers en het type en de ernst van het Pij-delict hebben we ook gekeken naar de strafrechtelijke geschiedenis van de Pij'ers. Op dit punt zien we het grootste verschil tussen de groep die in 2006-2010 is veroordeeld tot een Pij-maatregel en de groep die in 1996-2005 is veroordeeld tot de Pij-maatregel. Van de jongeren die in 2006-2010 zijn veroordeeld tot een Pij-maatregel is namelijk 18,3% niet eerder veroordeeld door de rechter, terwijl dit gold voor 38,0% van de jongeren die in 1996-2005 was veroordeeld tot een Pij-maatregel (zie tabel 3).

Voor jongeren met eerdere strafzaken hebben we ook gekeken naar eerdere ernstige strafzaken. Hierbij gaat het om zaken vanwege delicten waarvoor een gevangenisstraf van vier jaar of meer opgelegd kan worden of waarvoor men in voorlopige hechtenis genomen kan worden. Net als bij het totaal aantal eerdere strafzaken, zien we dat jongeren die ten minste één keer eerder door de rechter zijn veroordeeld en aan wie in de periode 2006-2010 een Pij-maatregel is opgelegd meer eerdere ernstige strafzaken hebben dan jongeren met eerdere veroordelingen aan wie in de periode 1996-2005 een Pij-maatregel is opgelegd.

Ten slotte hebben we ook nog gekeken naar het aantal eerdere zeer ernstige zaken van de Pij'ers. Dit hebben we alleen gedaan voor de jongeren met eerdere ernstige zaken. Ook hier zien we weer dat het jongste cohort een uitgebreidere strafrechtelijke geschiedenis kent dan het oudere cohort. Overigens

lijkt het verschil tussen de twee cohorten wel kleiner dan bij de totale strafrechtelijke geschiedenis en het aantal eerdere ernstige zaken.

Tabel 3 Eerdere strafzaken Pij'ers 1996-2005 (N=1.165) en 2006-2010 (N=567) (%)

Kenmerken	1996-2005	2006-2010
<i>Eerdere strafzaken</i>		
Geen eerdere zaak	38,0	18,3*
1 eerdere zaak	19,2	13,9*
2 of 3 eerdere zaken	19,7	28,4*
4 of 5 eerdere zaken	12,0	17,3*
6 tot 10 eerdere zaken	9,4	19,4*
11 of meer eerdere zaken	1,5	2,6
<i>Eerdere ernstige zaken</i>		
Geen eerdere ernstige zaak	2,4	1,3
1 eerdere ernstige zaak	30,7	17,9*
2 of 3 eerdere ernstige zaken	31,4	37,6*
4 of 5 eerdere ernstige zaken	19,8	19,7
6 tot 10 eerdere ernstige zaken	13,4	21,8*
11 of meer eerdere ernstige zaken	2,2	1,7
<i>Eerdere zeer ernstige zaken</i>		
Geen eerdere zeer ernstige zaak	55,9	47,3*
1 eerdere zeer ernstige zaak	30,2	34,8
2 of 3 eerdere zeer ernstige zaken	13,3	16,6
4 of 5 eerdere zeer ernstige zaken	0,6	1,3
6 tot 10 eerdere zeer ernstige zaken	0,0	0,0
11 of meer eerdere zeer ernstige zaken	0,0	0,0

* Verschil tussen cohort 1996-2005 en 2006-2010 is significant ($p < 0,05$).

Conclusie

Sinds 2005 hebben er een aantal belangrijke veranderingen plaatsgevonden in de situatie van jongeren in justitiële behandelingsrichtingen. De vraag is of deze veranderingen ook ertoe hebben geleid dat de populatie jongeren die in de periode na 2005 een Pij-maatregel opgelegd heeft gekregen er anders uit is gaan zien wat betreft achtergrond- en delictkenmerken dan jongeren die voor 2005 een Pij-maatregel opgelegd hebben gekregen. Deze vraag stond centraal in deze factsheet.

Als we jongeren die in de periode 1996-2005 een Pij-maatregel opgelegd hebben gekregen, vergelijken met jongeren die in de periode 2006-2010 een Pij-maatregel kregen opgelegd, dan zien we drie duidelijke verschillen. Ten eerste zijn de jongeren in het recentste cohort gemiddeld wat ouder wanneer de zaak wordt ingeschreven bij de rechtbank, verder is

de Pij-maatregel vaker opgelegd voor een geweldsdelict en ten derde heeft men een uitgebreidere strafrechtelijke geschiedenis dan de jongeren in het oudere cohort.

We kunnen dus concluderen dat de Pij'ers aan wie in de periode 2006-2010 de Pij-maatregel is opgelegd, gekenmerkt worden door een ernstiger delictprofiel dan jongeren aan wie in de periode 1996-2005 de Pij-maatregel is opgelegd. Verder is het aantal voorwaardelijk en onvoorwaardelijk opgelegde Pij-maatregelen vanaf 2006 sterk afgenomen (Sonnenschein et al., 2010; Van der Knoop & Elzinga, 2011). Dit lijkt erop te duiden dat de Pij-maatregel steeds meer als *ultimum remedium* wordt gebruikt in de strafoplegging voor jongeren die een ernstig delict hebben gepleegd.

Literatuur

- Brand, E.F.J.M. (2005). *Onderzoeksrapport PIJ-Dossiers 2003C: Predictieve validiteit van de FPJ-lijst*. Den Haag: DJI.
- Brand, E.F.J.M., & Van den Hurk, A.A. (2008). *10 Jaargangen PIJ-ers: Kenmerken en veranderingen*. Den Haag: DJI.
- Knoop, J. van der, & Elzinga, H. (2011). *De daling van het aantal PIJ-maatregelen nader beschouwd*. Groningen: Decide.
- Kordelaar, W.F.J.M. van (2002). *Beslissingsondersteuning onderzoek Geestvermogens in het strafrecht voor volwassenen*. Deventer: Kluwer.
- Sonnenschein, A., Moolenaar, D.E.G., Smit, P.R., & Van der Laan, A.M. (2010). *Capaciteitsbehoefte Justitiële Jeugdinrichtingen in verandering: Trends, ketenontwikkelingen en achtergronden*. Den Haag: WODC. Memorandum 2010-1.
- Wartna, B.S.J., Blom, M., & Tollenaar, N. (2011). *De WODC-Recidivemonitor: 4^e herziene versie*. Den Haag: WODC. Memorandum 2011-3.
- Weijters, G. (2010). *Delictkenmerken van de PIJ-populatie 1996-2005: Ontwikkeling en vergelijking met jongeren met jeugddetentie, voorlopige hechtenis en OTS*. Den Haag: WODC. Cahier 2010-10.

Deze reeks omvat korte verslagen van onderzoek dat door of in opdracht van het WODC is verricht. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud het standpunt van de Minister van Veiligheid en Justitie weergeeft.

Alle rapporten van het WODC zijn gratis te downloaden van www.wodc.nl.